

4

Doświadczenia niemieckie w funkcjonowaniu bankowych poręczeń kredytowych

*Eugeniusz Gostomski**

Małe i średnie przedsiębiorstwa mają trudniejszy dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania niż duże przedsiębiorstwa. Większość MSP nie ma możliwości pozyskiwania kapitału z rynku pieniężnego czy kapitałowego w drodze emisji papierów wartościowych. W tej sytuacji głównymi formami finansowania zewnętrznego drobnego biznesu są kredyty bankowe i zobowiązania wobec dostawców. Jeżeli chodzi o same kredyty bankowe, to mali i średni przedsiębiorcy często nie mogą ich uzyskać. Powodem odmowy udzielenia im przez banki kredytów może być zbyt krótka historia kredytowa firmy lub jej brak, niedysponowanie sprawozdaniami finansowymi z poprzednich lat, które dokumentowałyby uzyskiwane wyniki, działalność w niszowych branżach cechujących się dużą niepewnością w zakresie perspektyw rozwoju, dysponowanie zbyt słabą bazą majątkową mogącą służyć jako zabezpieczenie spłaty zaciągniętych kredytów itp. Banki są mniej zainteresowane finansowaniem drobnego biznesu niż dużych firm również dlatego, że małe i średnie przedsiębiorstwa aplikują o stosunkowo mały kredyt i często chodzi im o środki na sfinansowanie bieżących wydatków, a więc o kredyt na krótki okres. Zatem kredyty te przynoszą bankom niskie dochody, a przy tym są bardzo pracochłonne. Istotną barierą dostępu do kredytów i pożyczek bankowych dla małych i średnich przedsiębiorstw jest brak z ich strony wystarczających zabezpieczeń prawnych spłaty zaciągniętych zobowiązań. Podejście banków niemieckich do przedsiębiorstw z sektora drobnej wytwórczości i przedsiębiorców wykonujących wolny zawód nie różni się zasadniczo od polityki kredytowej banków wobec małych i średnich przedsiębiorstw w innych krajach rozwiniętych. Jednakże specyfiką niemieckiego systemu finansowania drobnego biznesu jest istnienie dobrze funkcjonujących banków poręczeniowych, które pomagają rozwiązać problem braku zabezpieczeń majątkowych przy korzystaniu z kredytów bankowych przez przedsiębiorstwa z sektora MSP. Właśnie funkcjonowa-

* Dr hab., Wyższa Szkoła Bankowa w Gdańsku

niu banków poręczeniowych w Niemczech poświęcone jest niniejsze opracowanie. Podstawą do jego napisania były kontakty zawodowe autora z rzemiosłem niemieckim oraz studiowanie odpowiedniej literatury fachowej.

4.1. Ogólne przesłanki funkcjonowania banków poręczeniowych

Najbardziej ogólną przesłanką istnienia banków poręczeniowych, podobnie jak banków publicznych wspierających rozwój gospodarczy, jest niedoskonałość albo zawodność rynku, która powoduje, że sam mechanizm rynkowy nie zawsze prowadzi do optymalnych rezultatów w zakresie wykorzystania czynników produkcji. Główną przyczyną niedoskonałości rynku, jak zauważył noblista J. Stiglitz, jest występowanie asymetrii informacji, co szczególnie silnie daje się we znaki podmiotom występującym na rynkach finansowych. Banki będąc pod względem informacyjnym w gorszej sytuacji niż osoby ubiegające się o kredyt, co wiąże się z wyższym ryzykiem kredytowym, żądają od udzielonych kredytów wysokiego oprocentowania kompensującego im ponoszone ryzyko lub odrzucają część wniosków kredytowych. W rezultacie niektóre pożądane z makroekonomicznego punktu widzenia projekty gospodarcze mogą nie zostać zrealizowane. Uderza to szczególnie w małe i średnie przedsiębiorstwa, ponieważ bankom nie opłaca się ponosić nakładów na przezwycięzenie asymetrii informacji w związku z ubieganiem się przez te podmioty o kredyty bankowe. Dodatkowo do udzielania kredytów drobnym przedsiębiorcom zniechęca banki niekorzystna relacja nakładów potrzebnych do zbadania ich wniosku kredytowego do dochodów możliwych do uzyskania z przyznanego kredytu. Prywatne banki powściągliwie odnoszą się więc do finansowania małych i średnich przedsiębiorstw i w efekcie częściej niż dużym firmom odmawiają im udzielenia kredytu [Matthaeus-Maier, 2008, s. 33-34].

Jak wynika z obserwacji poczynionych w krajach rozwiniętych, szczególnie trudny dostęp do kredytów bankowych mają młodzi przedsiębiorcy, firmy prowadzone przez kobiety i osoby należące do mniejszości narodowych, np. do Turków w Niemczech. Globalny kryzys finansowy jeszcze bardziej utrudnił małym przedsiębiorstwom uzyskanie kredytu. Wpływ na to miało zmniejszenie posiadanych przez banki środków na akcję kredytową z powodu „wyschnięcia” rynku pieniężnego i kapitałowego, skąd wcześniej banki mogły pozyskiwać pieniądze na akcję kredytową, oraz podwyższenie oprocentowania kredytów dla przedsiębiorstw w związku ze wzrostem ryzyka kredytowego banków. W tej sytuacji potrzebna jest ingerencja państw na rynku kredy-

towym za pośrednictwem banków publicznych powoływanych do życia m.in. w celu wspierania finansowego drobnego biznesu. Do najbardziej znanych tego rodzaju banków na świecie należy niemiecki koncern państwowy KfW Bankengruppe. Jednakże tańszym dla podatników rozwiązaniem jest tworzenie samopomocowych banków poręczeniowych, które tylko częściowo korzystają ze wsparcia finansowego państwa przy poręczaniu bankom spłaty kredytów udzielanych małym i średnim przedsiębiorstwom.

4.2. Specyfika oraz znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw w krajach Unii Europejskiej

W gospodarce narodowej każdego kraju UE bardzo ważną rolę pełnią mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa, w skrócie nazywane MSP lub drobną wytwórczością. Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej [ZKE] i polską ustawą o swobodzie działalności gospodarczej [UoSDG] do sektora MSP zalicza się przedsiębiorstwa, które zatrudniają do 249 osób i osiągają przychody do 50 mln euro rocznie lub wartość ich majątku nie przekracza 43 mln euro. Natomiast w statystyce niemieckiej do sektora MSP zalicza się firmy zatrudniające do 500 pracowników. Główną cechą jakościową tych przedsiębiorstw jest samodzielność decyzyjna i pełnienie funkcji kierowniczych bezpośrednio przez ich właścicieli. To właściciel tworzy swoje przedsiębiorstwo jako organizm ekonomiczny i społeczny, określa jego strategię i pracując codziennie w nim, oddziałuje na wszystkie jego funkcje [Jaworski, 2011, s. 163-164]. Większość małych i średnich przedsiębiorstw ma formę prawną przedsiębiorstwa jednoosobowego. Ich działalność jest silnie ukierunkowana na zaspokajanie potrzeb konkretnych odbiorców, częściej działają one w sferze usług niż produkcji, cechują się wysoką zdolnością do wykorzystywania nisz rynkowych, elastycznie reagują na zmiany zachodzące na rynku i często wyróżniają się wysoką innowacyjnością, przez co stymulują rozwój gospodarczy swego kraju.

W większości krajów UE małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią ponad 99% wszystkich aktywnych firm, w których pracuje około 70% ogółu zatrudnionych w sferze przedsiębiorstw. O ich znaczeniu w życiu gospodarczym krajów unijnych świadczy z reguły prawie 50% udział w tworzeniu PKB. Wnoszą też ważny wkład w rozwój międzynarodowej współpracy gospodarczej – udział sektora MSP w wymianie międzynarodowej krajów UE można oszacować na około 30% [szerzej: Bednarz, Gostomski, 2009, s. 51-53].

W Niemczech małe i średnie przedsiębiorstwa tworzą 71% wszystkich miejsc pracy i wytwarzają 47% PKB, a co piąta firma z sektora MSP zajmuje

się eksportem. Niemieckie małe i średnie przedsiębiorstwa tradycyjnie cechują się stosunkowo niskim udziałem kapitału własnego w źródłach finansowania ogółem – wskaźnik ten wynosi 25%, podczas gdy w innych krajach UE kształtuje się przeciętnie na poziomie 40%, a w USA wynosi 50% [Wassermann, 2010, s. 25]. Oznacza to, iż drobny biznes w Niemczech w większym stopniu niż w innych krajach rozwiniętych uzależniony jest od kredytów bankowych, które tam stanowią główne źródło długookresowego finansowania obcego.

4.3. Istota i funkcjonowanie banków poręczeniowych w Niemczech

Aby ułatwić zakładanie nowych przedsiębiorstw i finansowanie kredytem bankowym już istniejących podmiotów gospodarczych z sektora MSP, w Niemczech już w latach 50. XX wieku stworzono sieć banków poręczeniowych. Pierwsza instytucja tego typu powstała w 1953 r. w Szlezwiku-Holsztynie. Obecnie w Niemczech działa 18 banków poręczeniowych zrzeszonych w Związku Banków Poręczeniowych (ZBP) i kilka niezrzeszonych w ZBP towarzystw gwarancyjnych. W każdym z szesnastu krajów związkowych istnieje przynajmniej jeden taki bank. Obowiązuje przy tym zasada wzajemnego niekonkurowania banków poręczeniowych, którą realizuje się w ten sposób, że teren działalności każdego z nich ograniczony jest do obszaru landu, w którym ma on swoją siedzibę. Wyjątek stanowią dwa banki: Bürgschaftsbank für Sozialwirtschaft GmbH w Kolonii i Bundeskreditgarantiegemeinschaft des Handwerks w Berlinie, które działają na obszarze całego kraju. Banki poręczeniowe powstały jako organizacje samopomocowe z inicjatywy organizacji samorządu gospodarczego przy aktywnym wsparciu banków spółdzielczych i banków komercyjnych, towarzystw ubezpieczeniowych, krajów związkowych i federacji.

Institucje poręczeniowe w Niemczech mają status prawny banku, podlegają zatem prawu bankowemu w zakresie organizacji i przestrzegania norm ostrożnościowych. Ponadto, silny wpływ na ich strukturę organizacyjną ma fakt, iż są organizacjami samopomocowymi drobnej przedsiębiorczości. Pod względem prawnym stanowią one spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w których udziałowcami są instytucje samorządu gospodarczego (izby rzemieślnicze, izby handlowo-przemysłowe, izby rolnicze, zrzeszenia pracodawców, cechy rzemieślnicze itp.) oraz banki i towarzystwa ubezpieczeniowe.

Jako organizacje *non profit* banki poręczeniowe nie są ukierunkowane na wypracowywanie zysku i wypłatę dywidendy dla udziałowców. Nie płacą też

podatku dochodowego od zysku ze swej podstawowej działalności. Organami banku poręczeniowego są: Zebranie Wspólników, Rada Nadzorcza, Zarząd i Komitet Poręczeniowy. Warto wyjaśnić funkcjonowanie i znaczenie tego ostatniego organu, gdyż nie występuje on w tradycyjnych spółkach kapitałowych. Komitet Poręczeniowy doradza Zarządowi banku poręczeniowego przy podejmowaniu decyzji w sprawie udzielenia bądź odmowy poręczenia spłaty aplikowanego kredytu bankowego. Bez jego pozytywnej opinii Zarząd nie może udzielić poręczenia na wniosek zainteresowanej osoby. W Komitecie Poręczeniowym ma swoich przedstawicieli każda grupa udziałowców banku poręczeniowego. W jego skład wchodzi też przedstawiciele ministerstwa gospodarki i resortu finansów danego kraju związkowego.

Celem banków poręczeniowych w Niemczech jest wspieranie tworzenia nowych przedsiębiorstw przez zainteresowane osoby oraz ułatwianie już istniejącym małym i średnim przedsiębiorstwom, rolnikom i rybakom zaciągania kredytów bankowych, pozyskiwania kapitału udziałowego od prywatnych funduszy udziałowych, a także korzystania z leasingu. Cel ten realizują poprzez udzielanie na wniosek drobnych przedsiębiorców bądź rolników instytucjom finansowym poręczeń, a w mniejszym stopniu gwarancji spłaty zaciągniętych przez wnioskodawców zobowiązań.

Przez umowę poręczenia bank poręczeniowy zobowiązuje się na piśmie względem wierzyciela (banku komercyjnego, kasy oszczędności, banku spółdzielczego lub określonego funduszu udziałowego bądź firmy leasingowej) wykonać określone zobowiązanie finansowe na wypadek, gdyby dłużnik sam nie spłacił zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w wyznaczonym w umowie kredytowej/pożyczkowej terminie. Innymi słowy, poręczenie wystawione przez bank poręczeniowy jest obietnicą spłacenia długu małego lub średniego przedsiębiorcy, jeżeli on sam nie wywiąże się z jego spłaty. Umowa poręczenia jest zawierana pomiędzy wierzycielem (bankiem) a poręczycielem. Ma ona charakter konsensualny, tzn. dla jej skuteczności wystarczy złożenie zgodnych oświadczeń woli stron ją zawierających. Bank poręczeniowy nie wypłaca na rzecz ubiegającego się o poręczenie przedsiębiorcy żadnych pieniędzy, a jedynie przejmuje do wysokości 80% ryzyko instytucji kredytowej związane z udzieleniem mu kredytu. Zgodnie z unijnym prawem dotyczącym wspierania prywatnej przedsiębiorczości kwota poręczenia udzielonego na wniosek danego przedsiębiorstwa nie może przekroczyć 1 mln euro.

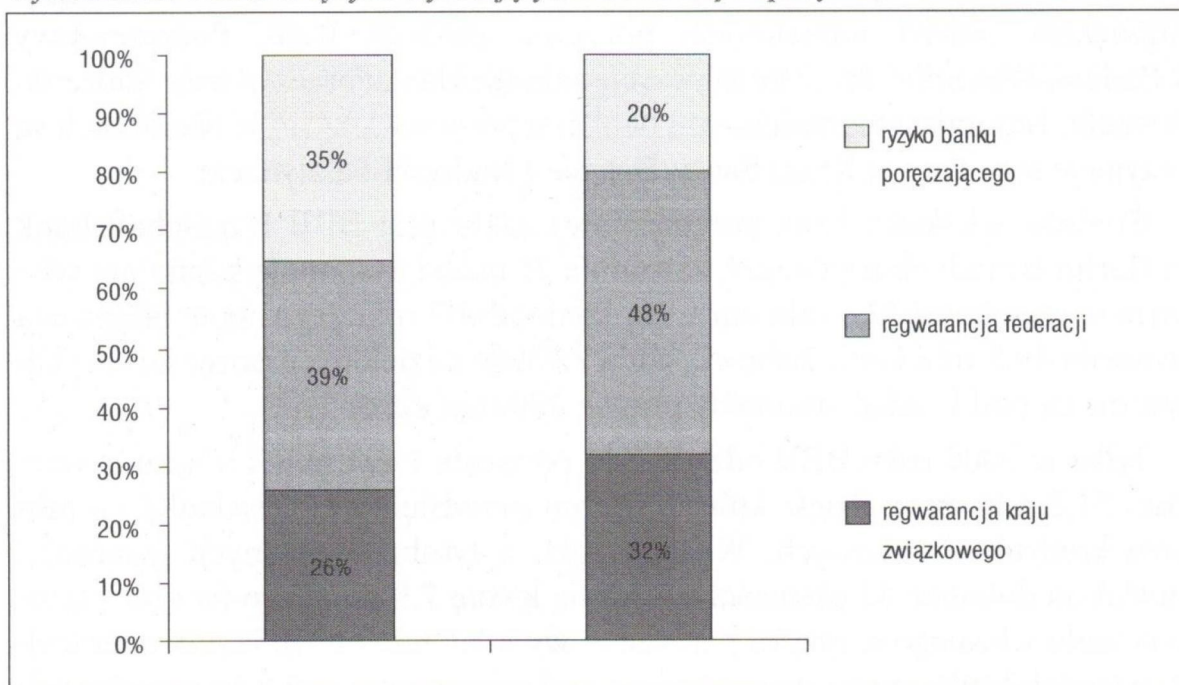
Poręczenie lub gwarancja wystawiona przez bank poręczeniowy stanowi dla obsługujących drobny biznes podmiotów finansowych (najczęściej banków) wygodne i pewne zabezpieczenie spłaty udzielonych kredytów bądź uregulowania przez nie innych zobowiązań, zmniejszające ryzyko utraty należności. Dzięki temu przedsiębiorcy nieposiadający wystarczających zabezpieczeń prawnych łatwiej mogą otrzymać kredyt bankowy, pozyskać

kapitał udziałowy lub skorzystać z leasingu. Oczywiście w ocenie kredytującego banku muszą oni posiadać zdolność kredytową, a dysponowanie odpowiednim zabezpieczeniem jest dodatkowym czynnikiem warunkującym otrzymanie kredytu bankowego.

Przesłanką udzielenia przez bank poręczeniowy gwarancji bądź poręczenia spłaty kredytu jest rentowność finansowanego przedsięwzięcia oraz istnienie zdrowych relacji ekonomicznych w aplikującym przedsiębiorstwie. Przedsiębiorca musi też dysponować odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi i osobistymi. W związku z tym, banki poręczeniowe przed wydaniem decyzji w sprawie poręczenia wnikliwie badają złożony wniosek wraz z niezbędnymi dokumentami. W procesie tym uczestniczą członkowie Komitetu Poręczeniowego, w tym także przedstawiciel ministerstwa finansów danego kraju związkowego, który ma prawo weta przy podejmowaniu decyzji poręczeniowej. Jego uprzywilejowana pozycja względem innych członków Komitetu Poręczeniowego wynika z faktu, iż federacja i kraj związkowy udzielają regwarancji bankom poręczeniowym, przyjmując od nich łącznie 65%, a w nowych landach 80% ponoszonego ryzyka (podział tego ryzyka między federację i kraj związkowy następuje w relacji 60 : 40). Jeżeli zatem ryzyko ponoszone przez bank poręczeniowy przyjmujemy za 100%, to podział ryzyka kredytowego przy uwzględnieniu regwarancji będzie taki, jak na rysunku 4.1.

Pierwszym etapem procedury poręczeniowej jest złożenie przez przedsiębiorcę wniosku o wystawienie poręczenia spłaty aplikowanego kredytu wraz ze wszystkimi niezbędnymi załącznikami. Z reguły następuje to poprzez bank, który ma udzielić kredytu, bądź poprzez fundusz kapitałowy mający wnieść kapitał udziałowy do przedsiębiorstwa lub firmę leasingową. Następnie bank poręczeniowy bada złożony wniosek. Należy podkreślić, że niemieckie banki poręczeniowe przyjmują nieco inne kryteria oceny wniosków poręczeniowych niż stosują banki przy badaniu zdolności kredytowej firm ubiegających się o kredyt. Zwracają one większą uwagę na kwalifikacje, doświadczenie, osobowość kredytobiorcy i lokalizację przedsiębiorstwa niż na posiadany kapitał rzeczowy. Aby uzyskać stosowne informacje, banki poręczeniowe kontaktują się z przedstawicielami samorządu gospodarczego w celu uzyskania opinii na temat planowanego projektu inwestycyjnego i samego kredytobiorcy. Bardzo często na tym etapie rozpatrywania wniosku o poręczenie dochodzi do inspekcji w przedsiębiorstwie. Jeżeli jest to konieczne, to odpowiedni doradca z izby rzemieślniczej lub innej organizacji samorządu gospodarczego kontaktuje się z przedsiębiorcą i pomaga mu usunąć błędne założenia biznesplanu, chroniąc go tym samym przed skutkami nietrafionych decyzji inwestycyjnych.

Rysunek 4.1. Udział w ryzyku wynikającym z udzielonych poręczeń

Źródło: *Das System der Bürgschaftsbanken*, 2001, s. 10-11.

Po pozytywnym rozpatrzeniu wniosku i uzyskaniu zgody Komitetu Poręczeniowego wystawiana jest promesa poręczeniowa, którą przesyła się do banku kredytującego. Promesa jest zobowiązaniem banku poręczeniowego do przejęcia 80-90% ryzyka kredytowego w razie udzielenia przez bank danej firmie kredytu. Za udzielenie poręczenia bank poręczeniowy pobiera jednorazową opłatę manipulacyjną (około 1% kwoty poręczenia) i roczną prowizję też w wysokości około 1%, która w miarę spłaty kredytu systematycznie się zmniejsza.

Niektóre niemieckie banki poręczeniowe w przypadku ubiegania się o poręczenie spłaty mniejszego kredytu przez już istniejące przedsiębiorstwo lub wnioskowania o kredyt na rozpoczęcie działalności gospodarczej, dopuszczają możliwość składania wniosków o poręczenie bezpośrednio w banku poręczeniowym. Chodzi tutaj o przyspieszenie procedury związanej z rozpatrywaniem wniosku o kredyt gospodarczy w banku. Po uzyskaniu promesy poręczeniowej przedsiębiorca udaje się z nią do wybranego banku, który na tej podstawie szybciej przyznaje mu kredyt [szerzej: Schmidt, Van Elkan, 2006].

4.4. Znaczenie banków poręczeniowych

Banki poręczeniowe, jako banki specjalistyczne, istotnie różnią się od banków uniwersalnych – są znacznie mniejsze pod względem posiadanych funduszy własnych i wielkości zatrudnienia, a przede wszystkim mają odmienną

strukturę aktywów i pasywów. Spośród niemieckich banków poręczeniowych największy portfel udzielonych poręczeń posiada Bank Poręczeniowy w Badenii-Wirtembergdze. Drugą pozycję zajmuje Bank Poręczeniowy Nadrenii-Westfalii, Natomiast najmniejszymi bankami poręczeniowymi w Niemczech są instytucje tego typu w Kraju Saary, Bremie i Nadrenii-Palatynacie.

Średniej wielkości bank poręczeniowy, jakim jest BBB Bürgschaftsbank zu Berlin-Brandenburg GmbH, zatrudnia 25 osób i dysponuje kapitałem własnym w wysokości 12,6 mln euro. Na koniec 2009 roku jego suma bilansowa wynosiła 49,5 mln euro. Zobowiązania z tytułu udzielonych poręczeń (wykazwane są pod kreską) stanowiły prawie 200 mln euro.

Tylko w 2009 roku BBB udzielił 341 poręczeń i gwarancji o łącznej wartości 54,2 mln euro, dzięki którym drobni przedsiębiorcy uzyskali 69,8 mln euro kredytów bankowych. W 2009 roku z tytułu udzielonych gwarancji musiał on dokonać 82 płatności na łączną kwotę 7,9 mln euro (w tym z tytułu udziału własnego w ryzyku poręczeniowym 1,6 mln euro). Wynik operacyjny wyniósł 2 mln euro i wystarczył na pokrycie ryzyka z tytułu udzielonych poręczeń i gwarancji. Na wynik operacyjny największy wpływ miały dochody prowizyjne (3,9 mln euro) i koszty administracyjne (2,7 mln euro).

W ostatnim dziesięcioleciu wszystkie niemieckie banki poręczeniowe udzielały średnio 6300 poręczeń i gwarancji rocznie o wartości około 1 mld euro. W 2008 roku dzięki udzielonym przez te banki poręczeniom i gwarancjom, małe i średnie przedsiębiorstwa mogły uzyskać 1,6 mld zł kredytów bankowych, a wraz z funduszami własnymi przedsiębiorstw kredyty te umożliwiły realizację inwestycji o wartości 3,4 mld euro. Szacuje się, że tą drogą stworzono w Niemczech około 100 tys. nowych miejsc pracy.

Tabela 4.1. Gwarancje udzielone przez banki poręczeniowe w Niemczech w latach 2000-2008

Rok	Liczba gwarancji i poręczeń	Wartość gwarancji i poręczeń (mln €)
2000	6361	1046
2001	5909	1008
2002	5313	911
2003	5284	894
2004	6244	1025
2005	6852	1105
2006	6950	1096
2007	7212	1152
2008	6766	1076
2009	7735	1300

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Verband der Bürgschaftsbanken

Banki poręczeniowe współpracują z wszystkimi rodzajami banków niemieckich. Struktura kredytów poręczonych przez te banki według rodzajów banków w 2008 roku przedstawiała się następująco:

- kasy oszczędnościowe – 41,1%
- banki spółdzielcze – 31,0%
- banki prywatne – 18,3%
- spółki kapitałowe (*venture capital*) – 9,6%.

Znakomitą większość poręczanych kredytów stanowią kredyty inwestycyjne (około 3/4 wszystkich kredytów). Reszta przypada na kredyty związane z finansowaniem środków obrotowych w przedsiębiorstwach produkcyjnych i handlowych. W największym stopniu z poręczeń banków poręczeniowych korzysta rzemiosło i handel (zob. tabela 4.2).

Tabela 4.2. Podział poręczeń według gałęzi w gospodarce narodowej (2008 r.)

Wyszczególnienie	Liczba poręczeń		Wartość poręczeń	
	ilość	%	mln €	%
Rzemiosło	1631	24,0	208	19,4
Handel	1586	23,4	238	22,1
Przemysł	907	13,4	231	21,6
Ogrodnictwo	50	0,8	5	0,1
Gastronomia i hotele	504	7,4	70	6,5
Inne usługi	1597	23,6	259	24,2
Wolne zawody	500	7,4	65	6,1
Razem	6775	100	1076	100

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Verband der Bürgschaftsbanken.

Dzięki bankom poręczeniowym w Niemczech w 2008 roku powstało 2,9 tys. nowych przedsiębiorstw. Z reguły firmy tworzone dzięki wsparciu banków poręczeniowych są bardziej stabilne niż inne nowe przedsiębiorstwa. Jest to zasługą tego, że w proces badania celowości finansowania nowych firm przy wsparciu banków poręczeniowych włączani są doradcy z samorządu gospodarczego, którzy dysponują dużym doświadczeniem biznesowym i dobrze znają lokalne uwarunkowania ekonomiczne.

Na koniec 2008 roku wartość portfela poręczeniowego w bankach poręczeniowych wynosiła 5,4 mld euro. W 2008 roku z tytułu udzielonych poręczeń banki poręczeniowe wypłaciły beneficjentom 109 mln euro (o 2% mniej niż w 2007 roku). Ilość utraconych poręczeń nie jest więc duża. Z makroekonomicznego punktu widzenia pieniądze wypłacane z tytułu poręczeń kredytowych banków poręczeniowych nie stanowią zmarnowanych środków. Z rachunku symulacyjnego wynika, iż dzięki działalności banków poręczeniowych PKB w Niemczech każdego roku jest o około 3 mld euro wyższy. Wprowadzenie regwarancje sporo kosztują, zarówno budżet federalny, jak i budżety poszczególnych landów, ale dzięki wygenerowanym tą drogą kredytom państwo uzyskuje dodatkowe wpływy z tytułu podatków i składek na

ubezpieczenia społeczne. Saldo dla budżetu państwa związane z funkcjonowaniem banków poręczeniowych jest dodatnie, a jego wysokość za 2008 rok szacowano na poziomie 670 mln euro.

W celu ożywienia koniunktury gospodarczej w dotkniętych recesją Niemczech rząd przyjął w 2008 roku pakiet działań, w których istotną rolę odgrywały poręczenia spłaty kredytów gospodarczych. Środki na ten cel pochodziły ze specjalnego funduszu „Wirtschaftsfonds Deutschland” utworzonego przy banku państwowym Kreditanstalt für Wiederaufbau. Uelastycznione zostały zasady funkcjonowania banków poręczeniowych oraz zwiększono wielkość pojedynczych poręczeń i podniesiono górny pułap łącznych poręczeń, możliwych do udzielenia przez te banki. Jednocześnie zwiększono z 80% do 90% maksymalny udział banku poręczeniowego w ryzyku utraty należności z tytułu kredytów inwestycyjnych. W celu przyspieszenia procedury uzyskiwania poręczeń umożliwiono bankom poręczeniowym samodzielnie podejmować decyzję w sprawie udzielenia poręczenia do kwoty 150 tys. euro. Rozwiązania te obowiązywały do końca 2010 roku.

Nowe regulacje sprawiły, że w 2009 roku wolumen kredytów poręczonych przez banki poręczeniowe wzrósł o 14,8% do sumy 1,8 mld euro. Z poręczeń skorzystało 7735 małych i średnich przedsiębiorstw (wzrost o 14% w stosunku do roku poprzedniego).

W ramach funduszu „Wirtschaftsfonds Deutschland” poręczenie spłaty kredytu bankowego mogły też uzyskać duże przedsiębiorstwa niemieckie i to niezależnie od branży. Odpowiedni wniosek składały one w swoim macierzystym banku. Fundusz mógł poręczać spłaty pojedynczych kredytów do wysokości 50 mln euro, natomiast łączna suma poręczonych przezeń kredytów nie mogła przekroczyć 75 mld euro. Należy podkreślić, że gospodarka niemiecka szybko wyszła z kryzysu (w 2009 roku PKB Niemiec obniżył się prawie o 5%) i już w 2010 roku stała się lokomotywą wzrostu gospodarczego w całej strefie euro.

* * *

Niemieckie banki poręczeniowe w istotny sposób ułatwiają małym i średnim przedsiębiorstwom finansowanie inwestycji i bieżącej działalności gospodarczej. Kraje związkowe i rząd federalny wspierają ich działalność poprzez udzielanie im regwarancji. Banki poręczeniowe nie tylko poręczają spłatę kredytów zaciąganych przez drobny biznes, ale również udzielają gwarancji prywatnym towarzystwom kapitałowym wnoszącym kapitał własny do małych i średnich przedsiębiorstw. Tą drogą przedsiębiorstwa te uzyskują kredyty i fundusze własne na sumę równą średnio 1,4-krotności udzielanych im poręczeń i gwarancji. Z kolei dzięki tym środkom możliwe są trzy razy

wyższe inwestycje, które prowadzą do wzrostu PKB, liczby miejsc pracy oraz wpływów z tytułu podatków i składek na ubezpieczenia społeczne. Szczególnie przydatna był pomoc banków poręczeniowych dla małych przedsiębiorstw w kryzysowych dla gospodarki niemieckiej latach 2008-2009, kiedy banki zaostrzyły warunki udzielania kredytów gospodarczych z powodu wzrostu ryzyka kredytowego. Bez tych działań skala załamania gospodarczego w Niemczech (w 2009 r. PKB zmniejszył się o prawie 5%) byłaby jeszcze większa. Prawie jedna trzecia wszystkich poręczeń udzielanych przez banki poręczeniowe dotyczy finansowania związanego z zakładaniem nowych przedsiębiorstw, co jest ważnym motorem wzrostu PKB i zatrudnienia w Niemczech. Trudna do przecenienia jest też rola banków poręczeniowych w zakresie finansowania nabycia istniejących przedsiębiorstw przez nowych właścicieli.

Banki poręczeniowe powodują również określone skutki dla budżetu państwa. Z jednej strony, ich działalność przyczynia się do zwiększenia wpływów z tytułu podatków i składek na ubezpieczenia społeczne, a z drugiej strony, pociąga za sobą wydatki wynikające z udzielonych regwarancji. Saldo powyższych wpływów i wydatków jest zdecydowanie pozytywne. Szacuje się, że w latach 1996-2002 wynosiło ono średnio 670 mln euro rocznie. Jednocześnie pozytywny wpływ banków poręczeniowych na PKB Niemiec ocenia się na 3,2 mld euro rocznie, a na zatrudnienie na poziomie około 13 tys. miejsc pracy¹.

Streszczenie

Celem opracowania jest prezentacja funkcjonowania banków poręczeniowych w Niemczech. Zwrócono uwagę na specyfikę banków poręczeniowych i ich rolę w finansowaniu działalności małych i średnich przedsiębiorstw. Rozwiązują one problem zabezpieczenia spłaty kredytów bankowych przez przedsiębiorstwa niedysponujące majątkiem, który mógłby zostać wykorzystany do zabezpieczenia długu i tym samym do zmniejszenia ryzyka kredytowego banku.

Summary

German Experience in Functioning of Bank Credit Guarantees

The aim of this article is to present how the guarantee banks work in Germany. The main part of the discussion is focused on the character of guarantee banking and the role they play in financing the activity of small and medium enterprises. The guarantee banks help to solve the problem of lack of funds which enterprises could use for securing their debts, thus diminishing the credit risk for banks.

¹ Schmidt A.G., Van Elkan M., op. cit., s. 160-162.

Bibliografia

- Bednarz J., Gostomski E. (2009), *Działalność małych i średnich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*, Wyd. UG, Gdańsk.
- Das System der Bürgschaftsbanken* (2001), Bürgschaftsbank NRW, Neuss.
- Jaworski J. (2011), *Rozwój i znaczenie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce polskiej*, [w:] *Ekonomiczno-polityczne problemy współczesnej gospodarki*, (red.) J. Jaworski, „Prace Naukowe WSB w Gdańsku”, tom IX.
- Matthaeus-Maier I. (2008), *Die Rolle einer Foerderbank in einer modernen Marktwirtschaft*, [w:] *Zukunft der Finanzdienstleistungsindustrie in Deutschland*, (red.) Mueller K.P., Frankfurt-School Verlag, Frankfurt am Main.
- Schmidt A., Van Elkan M. (2006), *Der gesamtwirtschaftliche Nutzen der deutschen Bürgschaftsbanken*, LIT, Münster.
- Ustawa z dnia 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej (UoSDG), Dz.U. 173/2003, poz 1807 z późniejszymi zmianami.
- Wassermann B. (2010), *Neue Finanzierungswege für kleine und mittlere Unternehmen*, Akademie Verlag, Essen.
- Zalecenia Komisji Europejskiej (ZKE) nr 2003/361/WE z 6 maja 2003 r. dotyczące definicji mikro-, małych oraz średnich przedsiębiorstw, Dz.U. UE L 124 z 20.05.2003 r.